

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 5. У Сомбору 15. марта 1882. Год. XIV.

ПОЗДРАВ КАО ВАСПИТНО СРЕДСТВО.

Вод свију народа постоји леп обичај, да се људи узајмно поздрављају. Ма како био различан начин, којим се то чини, увек се зато употребљују неки спољашњи знаци и изрази добрих жеља. Поздрав приближује људе једне другима и њим се исказује воља, да се одржи заједница. Људи, који се пре нису познавали, почињу своје познанство увек поздравом; он је дакле увод за удружења. Из поздрава развија се ноштовање, пријатељство, љубав Непокварено чувство даје увек због тог важност поздраву. Непоздравити сматра се као и непоштовати, значи не хтети познанства, не тражити заједнице. Цела наша нарав срасла је са тим обичајем и како ли се пријатно осећамо, кад се који од нас из великих светских градова, где се људи слабо пазе, спусти онет у мала места, у којима нам ведро „Добар дан“ и „Помоз Бог“ казује, да се људи цене и лепа реч уважава.

Време, које у бесомучном лову за материјалним уживањима тражи да нађе сласт живота, морало је да окоми своје копље као на све што сећа на идеалну страву наше природе и на обичај поздрављања. Има људи, — и број њихов као да се још једнако множи — који би све идеале да руше, те им божанствено лице покривају накарадном копреном, да људе одврате од поштовања истих, како би се што више њих углибили у блато, у ком се они ваљају. То и јесте најхарактеристичнија и уједно најопаснија страна зла, да је оно заразно, те би да освоји око себе што шире коло. Са те стране почиње поздрав да се исмева и да се представља као нешто ништаво и излишно. Ради би да угуше потребу поздрава, коју осећа свако чис-

то срце, те у тој цељи скупљају се овде онде друштва, да без-
обзирном агитацијом стичу краткоуме једномишљенике у свом
смешном прегнућу. Као материјалне мотиве навешће гдекад
квареће шешира приликом скидања, излагање назебу или гута-
њу прашине кад се уста за поздрав отварају и сличне такве
претераности, које само може да изуме беспосличарска памет.
Заиста да људи, који то чине, слабо цене богодану им снагу,
кад је троше на такве бесмислице!

Али на срећу је увек више добрих људи него злих, те
човештво као целина неће никад ишчупати из својих груди све-
тињу поздрава. Друштво може да се одржи само узајмним по-
штовањем. Њим се унапређује породица, општина, народ.
Без узајмног поштовања сви би се растројили и цело
друштво пошло би суноврат, јер људи су упућени једно на
друго и само заједницом постижу се велике ствари. Како нема
заједнице без узајмног поштовања, то се не може утаманити ни
обичај поздрављања, јер то је једна форма, и то заиста не ма-
ловажна, у којој се исто исказује.

Особито ми учитељи имамо много узрока, да важност
поздрава не уздрмамо. Он је нама моћно васпитно средство, којим
приучавамо поверену нам омладину на поштовање заслуге. Уче-
ћи их да поздрављају старије, којих се искуству клања здрав
разум свију народа, отварамо им врата велике школе, која се
зове друштво. Шта би могли наши ученици да постигну без
наклоности, без помоћи, без поуке, без љубави старијих? А до
тога се не долази немим ограђивањем, него лепом речи и уми-
љатим погледом. Ниједан учитељ, ма био он најмудрији, не мо-
же да се одрече потпоре других сарадника и само у вези с њи-
ма моћи ће да одгаја врне члапове друштва.

Нећу ни да помислим, да има учитеља, који не би упу-
ћивали своје ученике, да поздрављају старије. Али по учеста-
ним појавама школске деце, која пролазе покривене главе по-
ред старијих људи, мора се судити, да гдекоји учитељи не зах-
тевају то оном истрајношћу и неуморношћу, која је потребна.
Од неких сам и слушао, да истина не поричу важност поздра-
ва, али да исти ипак није најпосле што друго него „празна фор-
ма“. Какав ништав изговор! Форма им је дакле „празна,“ а за-
борављају, да суде толико пута по форми главе о интелигенци-
ји онога, на ком је, и то често са пуно основа.

Кад је пређашњих година пролазио какав стран човек
кроз какво наше место, онда је могао одмах по називању Бога

и скидању шешира да разазна децу, која иду у школу од оне, која не иду. Сада то већ није више свуда тако. Ове сам се године бавио у једном нашем већем месту и посетио сам у истом све школске разреде. Када сам одлазио беше већ крај школском раду, те у пролазу крај школеке зграде сретих пуно гомила деце, која гледаху на мене и међу собом шапутаху: „тај је господин био у нашој школи,“ али ни једном не дође у памет, да се маши за шешир. Вероваћу, да нису знала, да тако треба да чине и могу да их извиним.

Али има на жалост случајева, који се не могу тим да извине. Ко посматра добро наше садање дечаке и девојчице, који су већ приступачни неком разбору, може их често пута видети, како високе главе немарећи за никога и необзирући се на никога ходе по улицама. Црв прецењивања себе самих подгризао им је већ млађано срце, те су пре времена почели себе да сматрају за важне личности, којима би дерогирало, да поздрављају друге људе, који по њихову мњењу нису ништа боље од њих. Особито деца из имућнијих кућа изложена су тој опасности, опасности велим, јер тако мишлење доноси у зрелијим годинама редовно горко разочарање. Тада не пристају у никакво друштво, јер се свако клони уображених лудака. Када сам недавно једног дечака из мога круга укорео, што није скинуо шешир једном господину, одговорио ми је, да то није могао да учини, јер му дотичног господина није нико представио. Тек му је тринаест година, па шта већ држи о себи! Девојчице ће се још чешће склонити за тај изговор, јер су још већма изложене сујетном уображењу, да „нешто важе.“

Таке појаве у зеленој младости заиста су врло смутне. Узрок им је у погрешном породичном васпитању или боље рећи у томе, што се многе породице баш нимало не старају за *истинско* васпитање своје деце. Бес себичности и уображења овладао је баш у породицама, које би по својим материјалним средствима требале да су боље. У својој себичности сматрају себе многи људи за најбоље и најирве, износе таково ниско мишлење и пред својом децом, те се не уздржавају, да бар пред њима не омалсважавају друге људе. За никог немају они добре речи, нико не вреди ништа у њиховим очима. Кад то деца дан у дан слушају, зар је онда чудо, што биљка љубави ближњему не може да ухвати корена у њихову срцу. Где родитељи никог не почитују, ту не може ни у деци да се разви-

је њихово чувство поштовања. Така деца поздрављају оне, које морају и док морају. Интерес их је већ ухватио у своје канџе и поздрав је постао лаж. Кад така деца пређу из основне школе у гимназију, неће више да поздрављају ни своје бивше учитеље, као што су зацело већ многи искусили.

Може ли том злу школа на пут да стане? Сама она не. Али што може, то је, да зло зауздава. Баш у доба кад пропадају добри обичаји има школа велику задаћу, да високо диже заставу морала. Учитељ несме да пропусти ниједну прилику за снажење чувства поштовања у својим питомцима и кад се то за рана у њима утврди, сачуваће га они на своју срећу и као младићи и зрели људи. Где се на то пази као што треба, ту деци лена дужност поздрављања неће бити никакав терет. Поклањајући најху другима поклониће ју и други њима, те ће им се отворити пут у друштво, у ком треба временом да раде и у ком ваља да постану и сами уважени чланови. М. П.

ШКОЛСКЕ ШТЕДИОНИЦЕ.

I.

Лоше материјално стање нашег народа изазива мисао о *штедњи*. Појам *штедити* криво се схваћа у нашем народу, јер га истоветише са појмом *ципијашлук*. У нашем народу није баш одомаћена врлина штедљивости и наш човек долази обично на мисао *штедити*, кад је у великој кубури, ако иначе није позната ципија; то ће сваки знати из искуства, а лако је онда закључити, зашто се и нама сада прохтело писати о оснивању и заваћању школских штедионица. Наш народ збиља пропада материјално, пак и морално. Ова тврдња није чедо баш ни најновијих дана, она је морала побудити „Матицу“, те је ова изазвала писца књиге: „Зашто наш народ у Аустрији пропада,“ а то беше већ 1867. год. — У тој књизи су подробно обележени моменти, који осакатише народно благостање. Школа треба и мора чинити своје зарад среће и бољитка народњег, који школу, ту круну свију друштвених установа издржава. Школа имаде и широко поље за рад у томе смеру и правцу, она је и радила, усађујућ врлине у млађана срца дечија, али гле слаба успеха! Шта је томе узрок? Ја бих рекао: домаће је васпитање томе узрок, но и нама учитељима ваља pazити, да нисмо виновници тога неуспеха, или да га нисмо можда и нехотице потпомогли. —

Против моде, тога старога душманина народњег благостања, морају учитељи, а нарочито учитељице устати свом збиљом, и то не само речју, него и делом. У скупштинама и конференцијама нашим, на беседама, селима и другим јавним, крштеним и некрштеним забавама, пролетела је многа бомбастична о раду, вредноћи и штедњи, против моде и расипања. Сви ми знамо и говоримо какви треба да будемо, пак да за углед и деци и народу служити узмогнемо, али тако, као што говоримо —

тако многи не радимо. Ко хоће да му ово и докажем, стојим на услузи са силством примера. Па не само учитељи, већ и свештеници и сви пријатељи народа, сва народња интелигенција, ваља да предњачи простотом свога живота, чистим од сваке моде и луксуриозне претераности и издашљивости, да предњаче *радиношћу, вредношћу* и разборитом *штедњом*. У колико су и они с нама заједно овој својој дужности напрема народу одговорили, показао је успех: народ нам опада материјално па и морално. Имаде и хвалевредних изнимака, њима част и слава, али их ја збиља мало знам, премда служим у народу доста већ година. И онет велим: мода, лукеуз, старински раскошни обичаји при свадбама, свечарствима и даћама а уз то и нерад, сви сложено и удружено деловаше на поништењу материјалнога стања у нашем народу, а иза материјалног пропадања следи и морално, по ономе: сиром човек готов ђаво. Тако ја схваћам ту жалосну историју народњег опадања и пропадања. Овоме злу доскочити може само мушки рад ваљане народне интелигенције, а у колико су школске штедионице моћне да народње благостање у цвету одрже, или изгубљено да поврате, у колико се оне као васпитно сретство у опште преноручују, видећемо у чланку, који долази.

II.

Ко хоће да штеди, тај већ мора нечег имати, па тек од тога да нешто и уштеди. Где је говор о штедњи, ту се већ мора претпоставити извесни иметак. Имају ли наши школски ученици чега? Какав је тај њихов иметак? Та они нису ни сами своји, већ туђи, својих родитеља илиштићеника! Ми дете не питамо: ко си? већ: чији си? Онај дакле, који ничег свога нема, тај и ако би могао штедити, не може ничег уштедити. Тиранија би била, цинијашлук би био, кад би дете добивени новчић за трешње, колаче или кифлу, кад би оно тај новчић уложило у штедионицу. Нека оно штеди своје мастило, пропис, оловку, писаљку и др. пак ако то узуме, знаће с временом и као газда разборито штедити. Ми децу спремамо за будући практичан живот, но прерано је да се одношаји будућег практичног живота у школу унесу онакови, какви код незреле наше узданице може да уроде врло рђавим плодом. „Учитељ мора веровати у могућност оплеменења човечијег рода, он мора живети у вери, да своје питомце спрема за сретнији живот, за сретније човечанско поколење.“ Човек се оплемењује добрим васпитањем, а знаци доброг васпитања су мудрост и врлине. У овима је тек права срећа. Богатство није за сваког и срећа; није онај богат, који много има, него онај који мало треба. Према томе дакле, кад би се смањивали раскошни издатци на излишне ствари, морало би се и са благостањем кренути на боље. Умерена штедња је врлина, али је тек она уштеда најблагословенија, која је постигнута поштењим радом. Радња средство а уштеда посљедица. Радиност је најсигурнији предуслов штедњи. Капитал је нагомилани рад. У школи тога не може бити. Стварајмо од наших ученика будуће вредне и корисне радине, трезвене чланове народу, али не тајимо истину: да срећа није увек „звечећег облика,“ да она није у благу. Иначе ће сиротан наш, кога туђа хајкача и мотика чека, сматрати се несрећником свога времена и доба, сматраће се „осуђеним на живот“ а ми смо онда огрешили своју душу!

Настојмо да нашим ученицима не овлада чежња за мртвим сјајем и благом, што пред очима целог света лежи и да не забораве на живо благо, које је у човеку самом скривено. Не заборављајмо ни на крајњу сврху човечијег битисања.

— — — — —
Ништа собом не понесе,
До скрштене беле руке
И праведна дела своја!

Учитељу су сва деца једнако мила и драга; ту је равноправност. У школи као у малој каквој добро уређеној државици, развијен је сустав домаћег владања на најлибералнијим основима; државна је форма ту слободнија и сретнија него ли и у данашњим републикама. Тај сретни домаћи (школски) живот пореметио би се уваћањем школских штедионица. Надничарев синчић, иначе вредно ђаче, опазио би голему разлику између њега и трговачког или господског сина: прилози за штедионицу били би неједнаки. Та и у самој Белгији, у вароши Гент-у, беше крајем 187³/₄ од 16.658 ђака 6.525, који ни једног сантима не уложише у школску штедионицу, ма да су тамо у њих по предлогу Лорана основане школске штедионице већ 1866. год. и ма да је Белгија иначе веома богата државица. Ко јамчи да неће сиротан надничарев синчић излагати или баш и украсити од оца муком стечену пару, и донети је учитељу за штедионицу! Но нека то не учини, тужни осећаји понављали би се у смерном сиротанчету из дана у дан, оно би осећало неки бол без и најмање своје кривице. Такав поступак био би непедagoшки, јер није сугласан са моралним правилом. А друго, провала између голаћа и богатијца била би му с дана у дан све јаснија, и зар је немогуће, да би се овим начином однеговали будући нарушитељи јавнога мира и друштвенога поретка! Прилагање у школ. штедионицу може врло лако од ученика да створи будуће „Кир Јање“, ципије, људе без срца и душе, јер и најмање незнатности и маленкости постају велике и замашне честим понављањем, ту би учитељево моралисање и проповедање врло мало помогло, јер на дете непосредно утичу сами предмети.

Против школских штедионица говоре још и други разлози, али за сада да реасумирамо:

1.) Школске штедионице изнеле би прерано и веома рђаво слику неједнакости у практичном човечијем животу.

2.) Са улагањем у школску штедионицу није могућа *разборита штедња* на основу *продуктивна рада*.

3.) Тим би се начином и нехотице прецењивао капитал, мртво благо.

4.) Школске штедионице штетносно упливишу на ученике сиромашних родитеља (јер се у овима порађа злоба и завист напрема имућнијим) као и на оне имућних (јер ће ови презирати сиротињу), а најпосле

5.) Деца ни немају никаква властита иметка. Г. В. учитељ.

ПРЕПИСИВАЊЕ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

Наш нови закон спада међу најпростије и најлакше законе, јер у њему сваки глас има свој засебан знак, који се бележи. С тога је

www.uv.edu

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Има лако овакав правопис научити, али је при свем том ипак нужно да учитељ одма од почетка вежба децу у правилном писању, особито ваља да настојава, да сви ученици умеју добро разликовати гласове: ћ и ђ, ч и ц, с и з, ш и ж, и да се брижљиво вежбају у написивању сваког писмена тако, да ни једно писме не изостане.

Искуство показује да се правопис најбоље даје научити очигледним посматрањем, и поправљањем написаних реченица. Стога је добро да учитељ деци чешће показује написане реченице и речи на школској табли, и да им најпре каже, на онда да их испитује: зашто се свака поједина реч тако а не иначе пише? Боље је одмах с почетка предупредити погрешке, и сачувати децу од њих него их напустити да у почетку пишу којекako и неуредно, па тек у старијим разредима одучавати их од неваљалог писања.

Такође има учитељ уз писање из малена учити децу даном приликом написивању и значењу знакова застајања.

Говор, читање и писање иду у народној школи успоред једно с другим и треба једно друго да подпомажу.

Кад већ деца науче писати у првом разреду, онда се предузима у другом и у старијим разредима брижљиво вештање у писању и то преписивањем и писањем на памет по казивању.

Преписивање је лакше за децу. С тога бих од своје стране препоручио, да се оно из реда у другом разреду употребљује, а с писањем по казивању да се нехити, него да се оно тек у трећем и старијим разредима народне школе редовно предузима.

Овде ћемо за сада само о преписивању говорити.

Преписивање бива овако: учитељ пре школског часа напише на школској табли ону реченицу, коју ће деци за писање задати.

У старијим разредима напише учитељ две или три реченице или цео какав мален састав, н. пр. приповедчицу, опис, пословицу и т. д. Кад дође одређен час за преписивање учитељ упути децу да назову на таблу и да сваки у себи са табле прочита дотичну реченицу, а прозвано дете чита ту реченицу на глас.

Дотична реченица на табли треба да је по правилима краснописа лено, а при том и правилно написана, како би се ученици и у обзиру на краснопис и правопис угледати могли на оно што је написано.

При том учитељ најљивим учини децу да се чувају погрешака у преписивању и код појединих речи каже им зашто се оне тако пишу а не другчије.

После тога деца за тихо вештање преписују са школске табле оно што је на њој написано, а учитељ мотри на свако дете при писању да лепо седи, и перо да држи како ваља. Где је више разреда учитељ предузима у то време радњу са најмлађим разредом, који тада учи писати и читавати, а на ону старију децу мотре прваци из скамија од њиховога разреда.

У школама са више разреда, преписују ученици за тихо вештање из дотичне своје разредне читанке поједине реченице или омање описе и приповеднице.

Кад се преписивање сврши, учитељ прозива поједине ученике, да свој препис прочитају. Затим се предузима поправљање прописа, по ономе што је учитељ на табли написао. Најпре поправља сваки ученик сам свој пропис, затим један другоме поправља погрешке, па тек онда прегледа учитељ рад поједине деце и оне који су чисто, правилно и лепо написали похваљује, а остале ободрава да лепше, чистије и боље пишу.

В.

ШКОЛЕ У ШВЕДСКОЈ.

У 3. броју овогодишњег „Paedagogium“-а, врсног чешког педагошког месечника, што га уређују познати чешки педагози Ј. Лепар и В. Крелба, налазе се забележене занимљиве усмене с пута у Шведској од Јосифа Коренског. Стање школа у тој земљи веома је поучно, те ћемо главнија места из састава г. Коренског, у колико се баве тим предметом, и нашим читаоцима да саопштим.

„Ко хоће праведно да оцени шведско школство, мора да има на уму физикалне и етнографске прилике скандинавског севера. У Чешкој долазе на квадратни километар 104 житеља, у Шведској само 11. Шведска је девет пута већа него Чешка а има за петину мање житељства, које је расејано по малим салашима (миљцима.) Ретко их је кад више скупа да чине заселак. Удаљеност малих усамљених станишта смета редовном похађању школе, а велика је препрека и јака зима студеног севера. Г. 1879. полазило је 571.669 ученика 9260 јавних народних школа. Долази дакле на једну школу 62 ученика. Како су од 497 житеља 62 обавезни да школу полазе, отпада на једну школу 45 квадратних километара и кад би била школа управо у средини тога простора, морао би ученик, који станује на рубу истога 4-7 километара или више него сат да путује до школе. Помисли ли се пак, да је шведско житељство усредсређено у многим местима и да више него осми део Шведске припада језерима, онда треба растојање школе удвостручити и много пута утростручити. Отуд се види, који су моменти поглавито неповољни успевању шведског школског образовања. Али Швеђани их побеђују на част свога народа и на благо свог народноекономског развитка, те малим средствима достигну красне резултате. Ево бројева, који показују број ученика на 1000 житеља: у Немачкој 154, у Шведској 144, у Француској 127, у Белгији 124, у Енглеској 100, у Холандији 91, у Аустрији 89, у Италији 70, у Шпањолској 50, у европској Русији 15. Видимо дакле, да Шведска заузима једно од првих места.

Да 62 ученика у Шведској имају уредне школске зграде и редовног учитеља, који се образовао у учитељској школи, то превазилази снагу шведског краљевства. Зато се дели шведска основна школа у *мале школе* и у *праве народне школе*. Прве школе имају „јединије“ учитеље, који су довољни за први почетак детињег образовања, док дете не дође до веће физичке снаге. Трудан пут до удаљене опште школе превише би уморио детиње тело, што би само било на шкоду за будући његов позив. У ретко насељеним крајевима састарано је за то, да се ни одраслија младеж не мори тешким путем до далеке школе и зато су уређене тамо „*пугујуће*“

школе. Исти учитељ наставља преко године на два и три различна места. Истина да мала омладина добија због тог дуге ферије, али се ипак не занемари у толико као што би мислили. Здравом и чилом телом лако накнади оно из наука, што је у нежној младости пренебрегнуто, не пак тело пре времена уморено духовним радом. За „путујућу“ школу изнајми се соба гдегод на већем салашу. Али и за те је школе нужно, да је житељство у неколико на окупу, те ни оне нису за најсеверније шведске крајеве, где су поједине куће удаљене једна од друге по више сати. У таким крајевима уређују се школе, у којима омладина станује целе школске године. Те школе потпомаже држава знатном сумом. На свима наведеним школама било је г. 1879. свега 10.115 учитеља, од којих су већа половина женскиње.

Учитељи и учитељице за народне школе образују се у *учитељским школама*, којих је г. 1879. било 12. Течај у истима траје четири године. Осим тога има и неколико препарандија за учитеље и учитељице „малих школа“ с краћом припремом. Кандидати и кандидаткиње пријављују се за две трећине више него што могу бити примљени. Једна учитељска школа постоји под паралелом од 64°, дакле 2 $\frac{1}{2}$ ° под поларним кругом. Тамо уче питомци и лапонски језик, јер тим језиком почиње тамо настава младежи, а тек у вишим разредима основних школа учи се и шведски језик. Дакле се и на леденим међама финским и лапонским распростире културни благослов дарезљивошћу напредних Швеђана. Свуд је шведски учитељ гдегод има шведских поданика.

Полазење школе је у Шведској обавезно. Доба дневне и годишње наставе установљује школски одбор, али несме дуже да траје од шест сати дневно. У „малим школама“ (деца од 8—10 година) учи се у најлепше доба године, т. ј. од 1. априла до 1. новембра. У опште школе одлази омладина од 10—13 година. У тим школама трају ферије од половине децембра до половине фебруара, дакле у најљуће зимње доба. У 14. и 15. години настава је кратка. Тада пастори спремају омладину за конфирмацију.

Од г. 1877. учи се у вишим разредима опште школе и занатима, столарском, токарском, резарском, браварском и т. д. Обично се на то посвећују часови после подна. Осим тога су на крају обавезне школске наставе стручни шестонедељни течајеви као довршење практичке спреме у општој школи. Али то стручно учење разних заната има у Шведској друго значење него што би га имало код нас (као што би многи хтели). У Шведској, где је житељство тако разређено у многим пределима, да би требало више него сат ићи до ковача, можда два сата до бравара, три сата и више до колара или другог каквог занатлије, упућен је осамљен кмет или мали економ на своје руке и своје умење. А већи економи морају се старати, да су на њиховом добру заступљени сви поједини занати. Дара за исте дала је природа Швеђанину у пуној мери. „Све својом снагом“ спасло је шведски народ и одржава му духовну опружност.

Више образовање дају у Шведској *велике народне школе*.

Год. 1856. закључио је државни сабор, да се оснују такве школе. У њима је требао ученик да стече шире грађанско образовање; али се

брзо увидело, да више народне школе корачају стазом сувише теоријском, која неби била од користи за будући позив шведског нараштаја. Није било велике разлике међу великим народним школама, које би требале да однегују интелигенцију управо за грађански живот, и међу ученијим средњим школама. После тог искуства обратише пажњу на суседне земље.

Већ г. 1844. заузимао се заслужни владика Грунтвиг за оснивање школа у Данској, у којима би се одраслија омладина спремала за грађански живот. Прва така *велика школа* отворена је г. 1844. у Редингу у Шлезвигу. После су подизане и у другим местима приватном потпором. Тек после 11 година, кад се јасно видео њихов благотворан уплив, поче и држава да им даје потпору. У наставном плану беху заступљене реалне струке погледом на јавни и народноекономски домаћи живот.

(Свршиће се.)

КАКО СЕ САСТАВЉА ХЕРБАР.

Хербар је збирка биљака, које су добро осушене и класификоване, да се могу употребити за изучавање ботанике. Таква збирка неопходно је потребна сваком ботаничару и више вреди него све слике и сви описи.

Прикупљање биљака. Ботаничар излази у поље са свежњом (портфељ), у ком је папир за сушење или са кутијом од лима и каквим оруђем, којим ће по потреби моћи да извади биљку из корена (мали ашов или повећи нож). Од сваке биљке, коју узме, прикупи све, што је нужно за њено карактеризовање: цвет, лишће, плод, семе, стабљику, кору, корен. Ако биљка није одвећ велика, узима се цела; у противном случају узму се само главни делови. Биљке се одмах разреде у портфељу, који се чврсто повеже кајишом; или се оставе у кутији од лима, да се разреде на повратку. — Сваку биљку ваља проучити пре но што се осуши и забележити место, дан и друге прилике, у којима је нађена.

Препаровање биљака. — Биљке се суше, кад се ставе између листова нетуткалисаног папира (проливаћи папир), али тако, да сачувају колико је могуће свој нараван изглед. Листови се одеље једно од другог таблама крутог папира. По реду у ком су препароване стављају се биљке једна на другу и притисну се затим помоћу тиска или каквим каменом.

Биљке се прегледају сваки дан и распрострају се по поду, да има папир времена да се осуши; круте табле, које су влажне замену се другима; том приликом могу да се исправе и погрешке, које су учињене при првом простирању. Кад је папир сух, ставе се поново једне на друге.

Ако је време топло и сухо, онда се већина биљака осуши за 6 до 12 дана.

Сочне биљке се препарују, кад се стабло и лишће замочи кроз 15 до 30 секунда у воду, која кључа; пошто сва вода и скапље сместе се у папир, при чем се нази, да се врхови, на којима је цваст или цвет, потпуно разчлане јаким притиском.

Остављање биљака. — Кад су биљке сухе, утврде се на листовима бела и јака папира помоћу уских врпаца гумисаног папира. На једном листу сме да буде само једна врста биљака у њеном различном ста-

њу. Ти листови ставе се у табакe (који не морају да су бели) и разреде се по свом реду у пакете.

Уз сваку биљку ваља да стоји етикета са именом, местом и даном, кад је нађена и т. д. и уз то још и једна кесица, у којој се налази семе.

Сваки пакет биљака лежи између две табле крута папира (картон), који имају на свакој страни вршце, да се могу везати.

Важно је да се биљке остављају на сухом месту. Све друго што треба научи искуство.

Ако се на хербар добро пази, може да траје вековима.

СТАЊЕ ШКОЛСТВА У ПЕТРОВАРАДИНСКОМ ОКРУГУ.

Под овим насловом доноси хрватски педагошки часопис „Napredak“ допис из Митровице, писан од тамошњег учитеља Фрање Гргинчевића.

Неби ја никакове употребе чинио из тог дописа, да није једно место у истом, које тамну сенку баца на школе „православног живља“ као и на Србе учитеље у истом округу. Г. дописник тужи се и јада се, што се школе „православног живља“ иза реорганизације школства у јадном стању налазе, те да су учитељи у тим школама људи, који су пре били занатлије, па им је занат засмрдио, те су се бацили на поље учитељства, не да користно раде, него да лакше животаре.

Сушта је истина, да ми Срби у овом округу са учитељима рђаво стојимо; ја би могао набројати, колико има свршених приправника у овом округу, што се тиче школа „православног живља.“

Али ко је тому узрок? То не вели г. дописник него је тражио криви узрок у том, као да бајаги српски младићи „неће да се посвете учитељском звању, велећ, да ту никакве будућности неимају, јер могу и циео свој учитељски виек провести, док дођу до кукавних 500 ф., — зато сурађе писари и практиканти у разних уредих.“

Немојте г. учитељу тако криво осуђивати српске младиће! Хоће они да се посвете учитељском звању и сваке их године има више. Погледајмо Банат и Бачку, па ћемо видети, да су све млађе учитељске силе заступљене правим учитељима, који су свршили прописане науке, а видећемо и старије учитеље, који нису истина редовно учитељску школу похађали, али су зато накнадно испит о учитељској способности положили. Ниједна општина неће тамо да имаде неиспитана учитеља.

Па одкуд то дакле долази, да Банат и Бачка имају ваљане учитеље, — а Срем да нема? Ево одкуд:

У целом петроварадинском округу нема за школе „православног живља“ ниједне веће плате од 350 фор, стана и огрева. — То би било прилично добро, али, тек је учитељ наступио своје звање, а он одмах сваког месеца од својих 29 фр 16 н. месечне плате има осам фор. и 75 новч. одбитка у име мировине, затим на библиотеку и друге ствари. —

Учитељ дакле мора са 20 фор. месечне плате да служи. Питам ја сад сваког: да ли ће моћи дотични нови учитељ, који нема нигде ни-

шта, који мора за своје свакидање потребе у селу двапут више да плаћа него у вароши, — да ли ће моћи дакле тај учитељ у опште, или бар савестно своју дужност да врши особито ако није сам, него има још ког другог да издржава?

Ја мислим, да поред најбоље воље дотичник не може своју дужност савестно извршавати.

Може ме когод запитати: како дакле онда стоје школе у католичким местима; зар није тамо плата као и у школама „православног живља“? Ако би му истину говорио, казао би му: да су учитељи у католичким местима у једном и истом округу боље наплаћени, него ми Срби учитељи у школама „православног живља.“

Други узрок, зашто нема петроварадински округ ваљаних учитеља у школама „православног живља“ јест тај, што се код промакнућа у више плаћевне разреде никако не гледа на способност дотичног учитеља, него на године службовања (био он сад добар учитељ или не), на лична пријатељства, чини се из љубави сирам других особах, који су дотичном учитељу средници и т. д. — Па ко буде промакнут? Једва да се нађе по који Србин учитељ, као за лек, -- а оно друго само су учитељи католичке вере.

Познајем овде једног честитог Србина учитеља, који је ваљан и који служи до 20 година, на тек је сад промакнут у III. плаћевни разред; — а познајем једну госпођицу учитељицу, која није ни 2 године службовала а већ је промакнута у III. разред.

Лене ли симетрије! Ал да, он је Србин а она је — Хрватица. Ту лежи зец!

Трећи је узрок тај, што, бар по мени судећи, ниједном ваљаном Србину учитељу није мило и угодно, српско деци говорити оно, што му „џитанка за руцке џиџоне“ прописује, — где веће моћи децу да учи оном, што и за његово и за дечије срце пријања, него мора и себе и децу да мучи изразима, које нити сам разуме, и онаковим стварима, која су деци сасвим непознате.

Та узмимо само ово: Може ли се деци говорити о далматинском загорју, калничкој гори, о величанственом Велебиту, о самоборској долини и т. д., кад дете незна ни свој најближи и најсредњи предео, кад незна за китњасту Срем, равни Банат и Бачку.—Ал усудили се који Србин учитељ ово деци да говори одмах је ту истрага, укор, отнуст од службе и т. д., као да хоће бајаги тим да шири српску мисао. —

Ето дакле, тако стојимо са школама „православног живља.“

Нек се уреде другачије плате, нек се непромичу на меродавном месту учитељи из „симпатије и пријатељства“ у више плаћевне разреде, нек се не гледа ко је Србин, ко Хрват, нек се даје деци из читанке душевна храна, која ће њиховој природи одговарати, која ће за њихово српско срдце прионути; — пак ћемо видети онда, како ће школе „православног живља“ у петроварадинском округу стајати. Засад је зло, и ако небуде скорим промене, биће још горе.

Толико за сад.

Б. А. учитељ.

www.unilib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Извештај о стању јавне народне наставе у Бачкој за 188^о/₁. школ. годину,) који је жупанијски школски надзорник г. Фрања Цирфус жупанијском управном одбору 9. фебруара ове године поднео разлаже потанко и обширно стање свију народних школа у Бачкој. По томе извештају има у жупанији овој 128 обштина (подразумевајући овде и 4 слоб. краљевска града) и 645132 становника.

Народних школа има 410, Од ових су 5 државне, 83 комуналне, 317 вероисповедне, а 5 приватне школе. — Међу вероисповедним школама има 153 римских, 4 унијатске, 71 православна, 15 калвинских, 32 лутеранске, и 42 јеврејске. По степену има 400 основних народних школа, 5 виших народних и 5 грађанских школа. По наставном језику има чистомађарских школа 154; немачких 66; словачких 12 (све су по вероисповеди лутеранске); србских 94 (и то 71 православна вероисповедна и 23 србске покомунађене школе); буњевачко-шокачких школа има 7 а све су ове вероисповедне римске; русњачких има 4. — По наставном језику мешовитих школа има: немачко-мађарских 8; мађарско-немачких 31; словачко-мађарске 3; србско-мађарска 1 (?); буњевачко мађарских 19; осим тога једној се школи настава на друга два језика држи, а у 10 школа на друга три језика. Деце за школу обавезне има: 99 494 и то од 6—12 година: 71.396; а од 13—15 година 28.098. По вероисповеди су ова деца: 61.822 римске, 427 унијатске, 19.658 православне, 3947 калвинске, 9410 лутеранске, и 3244 јеврејске вере. Од деце за школу обавезне ишло је у школе основне: 33.430 мушке, 29.907 женске, свега: 63337. У повторну школу ишло је: 8800 мушке, 7101 женске, свега 15.901. У више народне и грађанске школе ишло је 168 мушких 493 женских, свега 661 ученика. У приватне школе ишло је 64 мушких 108 женских. У средње школе ишло је 1212 мушких ученика. Свега је полазило школу 81.283. И тако је од младежи за школу обавезне: 81.69% школу полазило. По вери најбоље полазе школу калвини 90.58%; затим јевреји: 89.43%; лутерани: 86.09%; римљани: 84.89%; православних ишло је 67.25%, а унијата 65.09%. — По матерњем језику између ученика има: 31.546 Мађара; 27.857 Немаца; 2779 Словака; 13.221 Србаља; 4972 Буњевца или Шокаца; 908 Руса. Свега 81 283.

Од ученика који су из школе по закону истуцили знају читати и писати 5931, а само читати 11.

У Бачкој има 807 учитеља, од којих су 765 за учитељство способени. На једног учитеља долази 88 а на једну школску дворану 87 за школу способне деце. У 410 школских здања (од којих 57 под најам узето) има 813 школских дворана, а 460 учитељских станова. Школских вртова има 139, разсадника 148; просторија за гимнастику 120. На школе је потрошено 553.770 фор. а од тога долази на плату редовних учитеља 430.365 фор. а на плате помоћника 14.606 фор. Средња плата правих учитеља износи 566 фор. 28 нов.; а помоћничка 310 фор. 76 нов. Средњи годишњи трошак на издржавање једне школе износи 1350 фор. 66 новч. Настава сваког појединог детета стаје 6 фор. 31 нов. У течају године

подигнуто је 14 нових школа и установљено 25 нових учитељских места, а укинута су 4 школе са 4 учитеља, међу овима једна приватна у Баји, две јеврејске (у Фекетићу и у Брестовцу) и једна србска у Чебу. Године 1870. ишло је у школу само 56.610 деце, а 1881. ишло је 81.283, дакле за 10 година порастао је број ђака са 24.667 Ова би суразмера још повољнија била, да се повторне школе боље полазе, али у многи мести (особито по србским селима) повторна се настава још недржи. Тако између осталих места у Бајши, Дероњима, Каћу, Ковиљ С. Ивану, Мошорину, Надаљу, Тителу, и у србским школама у Мартовошу, Пачиру, Мохолу, Пивницама, Фелдварцу и Товаришеву младеж од 13—15 године никакву наставу недобија. У школама се у обште наука вере, читање писање и рачун са добрим успехом предаје, али у другим предметима особито у вртарству, земљоделству, гимнастици успех је понајвише слаб, и женски ручни рад још се у многим школама никако неучи. И домаћа радиност слабо се где негује због тога, што и учитељи нису у том послу вешти.

(У *Вршицу*) су од 15. фебр. затворене све основне школе због богиња међу децом. (3)

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

4. *Живот Димитрија Обрадовића који је у калуђерству прозван Доситије. За српску омладину извео П. Деспотовић. (Са сликом Доситејевић.) Панчево 1882 Наклада књижаре браће Јовановића. 8^о с. 138. Цена 45 новч.*

Од ове књижице нема вреднијег дела, које би могли да препоручимо српској омладини. Живот Србина, ког је појава тако узвишена, биће увек врело пријатне забаве и корисне поуке. У овом делу изведен је живот оца српске књижевности по податцима, што нам их је он сам оставио у свом „Животу и прикљученијама“ и писмима, и то већином уз задржање првобитног слога а садањим књижевним језиком. Младим Србима не може се пружити бољи узор него што је живот Доситија. Човек са толиком необузданом тежњом за просветлењем свог ума, ког ниједна препрека не може да задржи, да ту жељу своју утоли, ретко се налази и код других већих народа. Скоро са никаквим средствима и у добу тако отештане комуникације као што је била у прошлости веку видимо га где полази у Смирну у Азији, где борави на грчким острвима, тражи Беч, Халу и Лајпциг, доспева у Париз и Лондон, укратко свуд, где светли луч просвете. Осим пиренејског полуострва и високог севера био је он у целој Европи, свуда учећи синове других народа — он, син у тами незнања чамећег Српства. Своје учитељско деловање почео је као мали учитељ далматинске Српчади, да га заврши као велики учитељ слободног Српства у Београду. Велика васпитна вредност налази се и у сликама оних многобројних људи различите вере и језика, с којима је Доситеј долазио у додир. Толика галерија људи, који су задахнути најплеменитијим човекољубљем, а сви нацртани истина кратким али снажним цртама дубоке благодарности, морају најповољнији утисак да оставе у младом срцу. Дело, у ком се налази све то, мора да се сматра као из-

www.univerziteti.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
вредна књига за омладину и ваља дати младим Србима што обилније прилике, да се загревају на узоритим примерима оног човека и оних људи, који се описују у тој књизи.

Пошто нема сумње, да ће овај изврсни омладински спис доживети за кратко време и друго издање, то изричемо жељу, да се слог још једанпут прегледа (поткрало се и неколико непотпуних реченица), да се код појединих глава ставе године, на које се односе и да се штампарским грешкама обрати најригорознија пажња.

5. Milan Dragojević pedagogijska pripoviest. Priredio za naš narod Mijat Stojanović. Zagreb. Naklada hrv. pedagogijsko-književnoga sbora-1882. 8° с. XV. и 117. Цена 50 нов.

Ово је десета књига књижице за учитеље, што ју издаје хрватски педагогичско-књижевни збор у Загребу. У њој нам се пружа педагогичко-популарна приповетка „Konrad Kiefer“ од познатог немачког филантописте Салцмана, која је под горњим насловом преведена и од чести према приликама нашег народа прерађена. Посао тај започео је јесенас преминули хрватски педагог Мијат Стојановић, а коначну редакцију и потпуну израду дела извршио је г. Стјепан Басаричек, који је написао и предговор. У „Милану Драгојевићу“ се приповеда, како су га неговали његови родитељи (поглавито се истиче рад оца) од како се родио, па све док није постао самосталан човек. Забавним и за сваког разумљивим начином учи се, шта треба родитељи да чине и чега да се клопе, да им синови постану ваљани и радени људи. Из тога се види, да књига ова није намењена само учитељима, него још у већој мери родитељима, и то нарочито сељацима. Ми ју свако препоручујемо. Колико наших учитеља а исто тако и хрватских издају новац преко године на туђе онајвише немачке новине и књиге, од којих се и онако све што има већу вредност превађа на српски одн. хрватски. Неби ли паметније чинили, да уместо тога купујемо узajмно производе, који излазе код нас, те да се бар на педагошком пољу ближе упознамо и сродимо. Наш „Школски лист“ не држи н. пр. ниједан хрватски учитељ. Тако је на жалост мало хрватских учитеља, који знају што о педагошком раду код нас, а скоро је исто тако мало и српских учитеља изван Хрватске, који познају делање тамошњег учитељства. Кад би се једном бар у том погледу окренуле ствари на боље, уверени смо, да би књижевност и на једној и на другој страни и у политичном обзирu узела здравији и спасоноснији правац.

6. *Наука о познавању домовине и света. Књига помоћница за ученике основних лознич. школа. Уредио Милан Настић учитељ.* Београд 1881. 8° с. 59.

Истом смо у 3. броју имали прилике да проговоримо о сличној књизи једног београдског учитеља, а ево нам дође у руку ова књижица г. Настића, која се бави истим предметом, али га намењује специјално ученицима лозничких школа. Дobar методичан ред опажа се и у овом делу. Али то је све, што заслужује похвалу. Г. писац упустио се преко потребе у силно дефинисање, те је унадао у грешке, које је могао врло лако да обиђе, да је само увек имао на уму, да се обраћа деци, за коју дефиниције немају још вредности. Овако су дефиниције г. Настића махом

непотпуне, а гдекад и погрешне. Школа је н. пр. „она соба, у којој се учи: читати, писати, рачунати, — и још неке науке.“ (с. 1.) Јели збиља само то школа? Неверујемо да то мисли ни г. Настић. На с. 10. читамо опет: „Варош, зову се многе куће (?), у којима станују трговци и занатлије.“ Где лежи нагласак те дефиниције? Таквих ствари има више.

Ни г. Настић није на чисто са *громом*. Њему је „гром она жестока пуцњава у облаку (!) после муње“ И одмах затим мудрује: „И муња, и грмљавина и гром — постају од ватрених испарења (!!), која се накупе у облацима; па кад ветрови почну да *згушњавају* (!) облаке, — онда се та ватрена испарења запале због трвења (као оно главица у палидрвцета), те онда у облаку сева, грми и пуца.“ (с. 30.) Сравнивање са палидрвцом је тама!

То је мислимо доста, да читаоци увиде, да малим Лозничанима и Лозничанкама није преко потребна та књига, да науче познавати своју убаву Лозницу и што је око ње. Има за то лакших и лепших путева
М. Петровић.

Р А З Н О.

(Сриска краљевина.) 22. фебруара о. г. прогласила је народна скупштина досадању српску кнежевину за краљевину.

(Саборски одбор) састао се у среду 10. о. м. у Карловцима.

(Сомборска штедионица) послала је управи србских народних школа сомборских 50 фр. као прилог за набавку обуће сиромашној србској деци да могу зими у школу долазити. Своту ову од 50 фр. а. вр. управа је предала местном школском одбору а овај ју је унео у закладу србске црквене општине сомборске за набавку обуће и одеће сиромашне школске деце. Нека је сомборској штедионици на племенитом дару овом искрена хвала овим изречена!

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељица у Госпођинди. Плаза 360 ф., стан са баштом и 8 куб. мет. дрва. Захтева се и знање мађ. језика. Рок до 31. марта по нов. кал. Молбенице се шаљу управном одбору бачко-бодрошке жупаније у Сомбор.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. П. Павловићу уч. у Ст. Пазеву. Лист смо послали и молимо за претплату.— Г. Л. Максимовићу пом. уч. у Крњешевци. Лист вам се редовно шаље и ове године преко старопазовачке поште. Тамо се упитајте. — Сл. уредништву „Учитеља“ у Београд. Број 3. и 4. Вашег листа нисмо примили; молимо да нам их накнадно пошаљете. — Сл. уредништву „Hrvatskog učitelja“ у Загреб. Ни од Вашег листа не примисмо 3. и 4. број. — Сл. уредништву „Napredka“ у Загреб. Није нам дошао 5. број Вашег листа. — Решење рачунске задаће у 3. броју донећемо у идућем, пошто се надамо, да ће нам још више решења стићи.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.